

Problem vjerskog ujedinjenja.

Dr Andrija Živković.

(Nastavak).

III. »Ekumenski pokret«.

Nemamo razloga, da se začudimo odvažnosti onih, koji pokret za sjedinjenjem kršćanskih crkvi, nikao u sjevernoj Americi, nazvaše »ekumenskim«. Već za doba, kad je iskrsla¹ misao, da se kršćanske crkve predobiju za jedan bliži međusobni odnos, pa da se u to ime počne doista i raditi, naziva je najveći njezin pobornik u Njemačkoj prof. D. August Lang »preodvažnom...«². I kad bi se ona imala protezati samo na kršćanske crkvene zajednice izvan rimske, označivala bi i u tom opsegu odveć smion korak. Rascjepkanost i razročnost, koja prati mnoge od Rima odijeljene crkve, a naročito protestantizam od njegovog početka, vrlo je velika. Svijesni su si toga stanja i protestanti i anglikanci.

Ali misao o potrebi praktičnog rada za ujedinjenjem nije ostala samo jedan časoviti bljesak. Ona je rođena u Americi našla i svog američkog ustrajnog realizatora, koji je u požrtvovnom radu za njezinim oživotvorenjem, umro ne dugo pred samu konferenciju.³

U iskrenost nastojanja Anglikanske zajednice, a naročito požrtvovnog Gardinerovog rada ne sumnjamo. Pred njihovim

¹ Na jednoj sinodi episkopalne crkve sjeverne Amerike (U. S. A.) god. 1910., a pod dojmom uspjele svjetske misijske konferencije u Edinburgu.

² »Der überkühne Gedanke...« u predavanju: Die Einigungsbestrebungen der christlichen Kirchen vom Standpunkt der Weltkonferenz für Glaube und Kirchenverfassung, cfr.: Die Weltkonferenz in Lausanne von prof. D. August Lang, Halle 1927. str. 8. T. Eg. Müllers Verlagsbuchhandlung (Paul Seiler).

³ Generalni tajnik odbora za pripravu konferencije i glavni promicatelj ovog djela Robert Halllorell Gardiner (* 9. sept. 1855., † 15. juna 1924.).

su se duševnim očima odvijale sinode i sabori prvih stoljeća slobodnog kršćanskog života. U duhu su gledali gigantsku borbu za slobodnim razvojem i životom Crkve: s jedne strane protiv vanjskih, a s druge protiv unutarnjih neprijatelja. I ekumenski se karakter njihov sa svom moralnom snagom nametao pokretačima i pobornicima za ostvarenjem jedinstva u Kristovoj Crkvi. Lic. J. F. Laun potcrtava baš ovakovo ekumensko historičko pogledanje na stvar.⁴ Ono ima da bude regulator uskogrudnog, a često i potpuno pogrešnog konfesionalnog promatranja činjenica i njihovih uzroka.

Nastojanje za jedinstvom baš u pitanjima vjere i crkvenog ustrojstva (Faith and Order) uzelo je maha naročito od godine 1910. Generalni konvent američke anglikanske crkve povjerio je brigu specijalnoj komisiji, da sazove jednu konferenciju sviju crkvi, koje priznaju Božanstvo Kristovo. Njezina bi svrha bila, da raspravlja o najvažnijim pitanjima vjere i crkvenog ustava. Tim, što je istaknuto, da na tu konferenciju imadu pristup samo one crkve, koje smatraju Krista utjelovljenom drugom osobom. presvetog Trojstva, dobila je čitava konferencija pozitivni značaj i simpatičan jedan stav.

Nakon prethodnih informativnih sastanaka u god. 1912. sa crkvama izvan Amerike, naročito u Engleskoj, Irskoj i Škotskoj, pa sastanaka sviju američkih komisija u god. 1913., pomišljalo se, da se posebna pažnja svrati istočnim crkvama i Rimu.⁵ Svjetski je rat pomeo ovo nastojanje i jači njegov

⁴ Cfr.: »Die theologische Grundlegung der ökumenischen Bewegung« od Lic. J. F. Laun-a u knjizi: »Die Einheit der Kirche« od Mikaela Hertzberg, ev.-luth. Pfarrer in Oslo, übersetzt von Fr. W. v. Boltensstein. Gotha 1927. str. 8. Leopold Klotz Verlag.

⁵ Pod datumom od 2. novembra 1914. dostavio je R. H. Gardiner pismo u ime generalnog konventa episkopalne Crkve Sieverne Amerike na kard. državnog tajnika P. Gasparrija u kojem veli ovako:

»Hisce positis vehementer peroptamus ut Romana Ecclesia, quae redintegrandae unitatis christianae vindicem sese semper praebeat, conatus nostros sua prosequatur benignitate eisque vehementer faveat. Hac de causa, E. P., hasce litteras Tibi mittimus, ac firmissime speramus fore ut, Te suadente, Supremus Antistes Ecclesiae Romanae, Benedictus XV., suis precibus ac votis facinus nostrum ad felicem citius perducatur exitum...«

razmah skoro za pune četiri godine. Jedino se god. 1916. održaje u New-Yorku velika konferencija sviju članova svih dotle obrazovanih komisija u sjevernoj Americi.⁶

Po dokončanom svjetskom ratu smatrala je posebna deputacija zgodnim, da zamoli papu Benedikta XV. god. 1919. da i rimokatolička Crkva bude zastupana na predkonferenciji ovog ekumenskog pokreta, što će se održati god. 1920. u Ženevi. Priređivači su mislili, da je zauzećem onog pozitivnog stava u pitanju Kristovog Božanstva omogućeno i rimokatoličkoj Crkvi, da s njima raspravlja o jedinstvu i ustrojstvu crkve.

Papa Benedikt XV. je izjavio, da s interesom i simpatijom prati ovaj pothvat, ali da je sudjelovanje rimokatoličke

Na to je uslijedio iz Vatikana odgovor pod datumom od 18. XII. 1914.:

»Placuit igitur augusto Pontifici propositum vobis esse ut, sincero animo, nulla opinione praejudicata, in intimam Ecclesiae formam intueamini, atque vehementer exoptat ut, eius nativa pulchritudine capti, dissidiis omnibus compositis, in illud felici exitu adlaboretis, ut mysticum Christi corpus distrahi et discerpi non ultra sinatur, sed concordia et coniunctione mentium ac praeterea conspiratione voluntatum, unitas fidei et communionis in universo hominum genere tandem obtineatur...«

Podvlačeći svoje želje za sretan uspjeh ovog rada, kard. Gasparri u ime Sv. Oca otvoreno ističe njegovu karakteristiku: »principium et causam esse unitatis Ecclesiae«. Dojam ovog pisma bio je ogroman. Pod datumom od 2. februara 1915. zahvaljuje R. Gardiner očito zadovoljan i oduševljen za daljnji rad na ovom polju. Moli, da se obavijesti i Sv. Otac o naročitoj zahvalnosti.

U pismu pak od 1. marta 1915. javlja kard. Gasparriju kolikim je oduševljenjem primljena poslanica na sjednici generalnog konventa episkopalne američke Crkve:

»Fatemur enim Tibi nihil nobis dulcius contingere potuisset, quam... preces supremi E. R. C. pastoris suavissimis eloquiis oblatas fuisse. Tantam enim dulcedinem tuae destillant litterae...«

Moli podjedno dozvolu, da ovu izmjenu misli u pismima smije objelodaniti i dostaviti svim biskupima episkopalne američke i anglikanske crkve. Pismom od 7. aprila 1915. javlja kard. Gasparri, da Sv. Otac rado udovoljava njegovoj molbi. Cfr.: *Epistolae nomine Ssmi D. Benedicti XV. humaniter missae coetui virorum delectorum ad congressum orbis christiani parandum etc.*

⁶ Vidi: »Bogoslovlje«, god. II. br. 4. 1927., str. 243.

Crkve na toj pretkonferenciji suviše, pošto je njezino učenje i praksa u pitanju jedinstva vidljive Crkve Kristove svakomu vrlo dobro poznata. Istakao je naročito, kako nipošto ne želi, da se odbiju od tog kongresa oni, koji nijesu u vezi s Petrovom Stolicom. Šta više želi, da svi, koji na njemu budu učestvovali, milošću Božjom poznaju svjetlo i da se tako nanovo sjedine s vidljivom glavom Crkve, koja će ih primiti otvorenih ruku.⁷

Bit će, da se sazivači ovim odgovorom nijesu iznenadili. I njima je poznata katolička nauka o Crkvi i njezino naročito na vatikanskom saboru kodificirano pravo.

U Ženevi su izabrana dva odbora, koji će stvar dalje voditi. Jedan za rad o razvoju, a drugi za program konferencije. U nj je uneseno 7 tačaka, oko kojih se kretalo raspravljajanje.⁸ Svojedobno je odbor pozvao i vjernike svojih crkvenih sljedbi, da se mole osobito kroz 11 dana od Uzašašća do Duhova za blagoslov Božji u radu konferencije.

*

2. — Malo ne gotovo dvadeset godina tako pripravljana lozanska konferencija svršila je — negativno. Ni pripravljači, ni radnici kroz toliko godina nijesu jamačno očekivali, da bi njezin rezultat kulminirao u kakovom pozitivnom uspjehu: jedne jedinstvene crkve s jedinstvenim vjerovanjem! To je svima moralo biti jasno. Ali ni ono, što su propagatori ovog »ekumenskog« pokreta s pravom mogli očekivati, nije donijela lozanska konferencija. Njihovo je očekivanje išlo u dva smjera: da učesnici, a po njima i pripadnici dotičnih konfesija uvide, što ih veže i u čem se slažu; a zatim da dobiju jedno razumijevanje za razlike, što ih dijele. Da uvide opravdanost opstanka⁹ svake pojedine konfesije!

⁷ N. n. mj. str. 243.

⁸ Cfr. M. Reichmann: »Die Weltkonferenz von Lausanne«, Stimmen der Zeit, März 1928. (str. 425—439); P. Hugo Lang: »Zum Problem der Wiedervereinigung in Deutschland«, Der kath. Gedanke Nro 2/1928. (str. 168—187).

⁹ »Man soll sich nicht nur des Übereinstimmenden bewusst werden, sondern auch ein Verständnis gewinnen für die Berechtigung der Eigenart der anderen.« J. F. Laun: Die theologische Grundlegung der ökumenischen Bewegung. N. n. mj. str. 3.

Da ni do ovog rezultata nije moglo doći, ne začuđuje ni protestantske teologe. Oni ne taje nesposobnost svojih vlastitih sunarodnjaka da ispravno prosuđuju koju drugu konfesiju u zemlji. J. F. Laun zamjera, šta su pripreve kod ovog ekumenskog pokreta u tom pogledu u Njemačkoj tako slabe, neznatne i nedostatne, da će ova činjenica o nedostatnom poznavanju i nedostatnoj teološkoj izobrazbi onemogućiti svaki uspješan rad u Lausanni¹⁰. Niti poznaju katolicizma, s kojim protestanti Nijemci zajedno žive, niti istočnih crkvi koje su im pogotovo strane¹¹.

No sve da i nije ova konstatacija J. F. Launova u tolikoj mjeri istinita, kao što doista jest po primjerima, što ih on navada,¹² opet ostaje ovaj »ekumenski pokret« jedna vrlo neizrađena, neizjašnjena i u cijelosti neharmonična pojava. Eto J. F. Laun iznosi svoje shvaćanje čitavog pokreta, koje je takovo, da nas negativni rezultat dugogodišnjeg ovog nastojanja ne smije iznenaditi. On je pokrenuo seriju publikacija, da u Njemačkoj unaprijedi i potpomogne pokret pod naslovom: »Für die Einheit der Kirche«, Schriften zur ökumenischen Bewegung¹³. Ali s kakovim pogledima na stvar?

Onaj princip, koji raštače sav protestantizam u kojojgod se formi javljao, ne dozvoljava ni ovom pothvatu da se uznese.

¹⁰ Dabei aber wird sich bald ein ernsthaftes Hindernis in den Weg stellen, das in Lausanne schon von Anfang an vorhanden sein wird: die erstaunliche **Unfähigkeit** der einzelnen Kirchen, das Wesen der andern zu verstehen, ja die direkte **Unkenntnis** der primitivsten Tatsachen.« N. n. mj. str. 3.

»Das Erstaunlichste aber ist, dass man selbst bei uns immer wieder findet, dass sich die Konfessionen im eigenen Lande nicht verstehen. Die Vorstellung vom Wesen des Katholizismus, die selbst in den Köpfen vieler evangelischer Pfarrer.. existiert, muss sie notwendigerweise die römische Kirche **ungerecht** beurteilen lassen.« N. n. mj. str. 4.

¹¹ »Infolgedessen steht man nun, da die Berührung mit den Ostkirchen durch die ökumenische Bewegung wiederhergestellt ist, vollkommen verständnislos...« Ibid. str. 5.

¹² N. n. mj. str. 4—7.

¹³ Leopold Klotz Verlag (Gotha) mjesto časopisa, koji sam pokret još nije u stanju da izdržava. Ali kao da se nije radilo baš s velikim marom, jer je I. svezak (prevod Herzbergove knjige: Die Einheit der Kirche) izašao nešto prije same konferencije god. 1927. »scheinbar weil sich niemand ganz dafür einsetzte.« N. n., mj. str. 10.

da ojača i da nečim pozitivnim urodi. **Subjektivizam** ne stvara, ne sjedinjuje. On razdvaja, cijepa i uništava. Po njemu se nikad ne će doći do »ekumenskog mentaliteta«, koji bi bio nekom novom objavom, zapravo jednim preporodom duha¹⁴, da po njemu uslijedi ispravn rad za ideju. Dok se mišljenje, shvaćanje historije i njezinih zakona ne promijeni u toliko, da činjenice zasinu u ispravnom svjetlu, ne će se izmijeniti ni osnovi, na kojima se temelji sva ova savremena razrožnost, strančarstvo i sektarstvo. A baš te osnove bi valjalo izmijeniti, jer bi inače sav eventualni uspjeh ekumenskog pokreta bio nova doduše građevina, ali na starim temeljima. Dakle bi novo djelo u sebi nosilo zamet skore propasti.¹⁵

Ali eto ne mogu subjektivist i da ostanu na ispravnoj liniji. Ne znaju ili ne smiju da povuku logički i stvarno ispravne posljedice. Nego se zapliću i ostaju opet u svom nesretnom krugu, koji vodi samo do polazne tačke i nikamo drugamo. Mjesto dakle da se obavi revizija »temelja«, za koje svi osjećaju da su truli i nevaljali, da se i historiji i psihologiji dade mogućnost, da dođu objektivno do uvaženja, prave se pokusi, koji mogu pobuditi dojam, da je kod čitavog »ekumenskog pokreta« vrlo malo potrebnog razumijevanja za velike čine i probleme od dubokog zamašaja za kršćanstvo. Da se na te stare temelje konfesionalnog i partikularističnog života crkvenih zajednica odijeleljenih od Rima, postavi jedan novi zajednički temelj kao svod, na kom će da počiva zgrada, što će je da sagrađi kršćanska svijest, uzbuđena i nošena talasima ekumenskog ovog gibanja¹⁶ — eto to je predlog prof. Launa! Da se dakle ostave na životu i stare pogreške, a opet da se i tako nađe novi neki zajednički osnov. Da se drugim riječima: dođe

¹⁴ »Die so entstandene ökumenische Mentalität, die im Grunde nichts anderes ist, als eine Neuoffenbarung des Geistes...« N. n. mj. str. 9.

¹⁵ »Das aber wäre ein neuer Bau auf alten Fundamenten, mithin ein verhängnisvoller Konstruktionsfehler, der sich sehr bald durch einen Zusammenbruch rächen müsste. N. n. mj. str. 8.

¹⁶ Man kann die alten Fundamente liegen lassen, soweit sie die gewachsene konfessionelle Eigenart repräsentieren; aber man muss sie durch ein neues gemeinsames Fundament überbauen, ehe man den umfassenden Neubau darüber errichten kann.« N. n. mj. str. 8.

do objektivne jedne istine, koja bi baš zato, jer je objektivna mogla da nosi zgradu jedne i jedinstvene Kristove Crkve, ali da se ne uništi subjektivizam, nastranost i očite historijske pogreške.

U tom je zarazna klica neuspjeha »ekumenskog pokreta«. On traži fundamente i u tom je doduše sličan »mudrom arhitektu«. Ali sv. je Pavao jasno rekao: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Jesus (1 Cor 3, 11)*. Taj pak osnov ne smije biti podvrgnut samovoljnom i promjenjivom priklanjanju bilo kakovim vanjskim povodiima. Znamo pak iz povijesti, da je uvijek bio povod izvan Krista i njegovih idejnih zasada, kadgod je kojem osnivaču novonastalih crkvenih zajednica palo na um da reformiše Njegovu Crkvu.

Ona je istina trebala reforme u životu kroz toliko stoljeća. Možda su te reforme bile prijeko nužne baš u doba nastupa reformatorskih. Nitko ne će reći, da u reformatorskim pothvatima nema ni zere dobrog i korisnog. Ama povijest nam je eto do današnjeg dana pokazala, kako se Osnivačeva riječ dana sv. Petru, ispunila i ispunjava na njegovim nasljednicima u Rimu. Pa ako su protekla stoljeća i nosila kadgod sobom puno toga, što je zasjenjivalo čisto lice Kristove zaručnice, došlo je evo doba, da je njezin duh reformisan u svoj strogoj primjeni najstarijih crkvenih kanona. Riješila se ona u velike onog, što je ljudski elemenat u njoj nagomilavao, često na spoticanje i dobrih duša.

Istina, ni takova, kakova nam je u naše doba, nije još svima po volji. Ali mi možemo i moramo svom snagom da se za nju založimo u punoj svijesti, da je kod nje stolica Petrova. Sve iskreno, na objektivno provjerenim historičkim činjenicama osnovano nastojanje, mora da dovede¹⁷ k ovoj historičkoj stolici Petrovoj.

*

¹⁷ *Ad hanc enim Ecclesiam propter potioem principalitatem necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quae est ab apostolis traditio.* S v. I r e n e j: *Adversus haereses* M. J. Rouët de *Journal: Enchir. patristicum* n. 210.

Hoće li se »ekumenski pokret« nakon lozanskog »uspjeha« nastaviti? Nama bi bilo drago, da se nastavi. Istina u ovakvom obliku i na ovaj način, kako je vođen u Lausanni, teško će se odvijati njegov rad. To su uvidjeli oni, koji su predlagali manje radne zajednice i konferencije u jednom užem krugu. Ono isto, što smo i mi osjetili na našim velehradskim sastancima: da je ogroman jedan aparat od 400 ljudi — podoban samo za manifestaciju, a ne za iscrpivi, detaljni posao.

Taj i takav put je po naglašavanju katoličkih izvještaja »e i n I r r w e g«¹⁸ u predmnijevi, da bi kraj stanja, kakovo je danas među širokim slojevima, bio moguć kakav njihov zajednički prijelaz katolicizmu. Psihološki je to danas nemoguće. Ali je gotovo jednako tako nemoguće i njihovo međusobno ujedinjenje u nekom zajedničkom, korporativnom obliku. Više, nego što su se nadali, izbile su razlike između pojedinih anglikanskih, reformatskih i luteranskih crkvenih zajednica. A onaj glavni tobože i temeljni vez: vjera u Božanstvo Kristovo, pušten je već od početka s vida . . . Pa kad se k tomu prisajedini još duh subjektivizma, koji može da punopravno nastupa i bezkompromisno da zahtijeva poštovanje svog stanovišta, onda je neuspjeh očit.

Zato će neki uspješniji put utirati, uz molitvu, jedino međusobno upoznavanje, koje valja da se vrši bez parada i bez svečanostne nervoze. A takovo upoznavanje je bezuvjetno potrebno, pa makar se i ne vodilo pod zvučnim naslovom »ekumenskog pokreta«.

(Nastavak slijedi.)

¹⁸ Stimmen der Zeit VI. Heft, März 1928. str. 432.